

BAŽNYTINIO PAVELDO
MUZIEJUS

Dr. Ivan Almes: „Bazilijonų vienuolynų tinklas buvo tarsi rusėnų kraujotakos sistema su širdimi Vilniuje“

2023 01 22

Pokalbis su dr. Ivanu Almesu, Ukrainos katalikiškojo universiteto (Lvivas) profesoriumi, istoriku, kuris sausio 25 d. Bažnytinio paveldo muziejuje skaitys paskaitą „Vilnius – Kyjivas – Maniavos Skitas: Naujųjų laikų Kyjivo metropolijos vienuolynų reformos“ ir pristatys Naujųjų laikų Kyjivo metropolijos vienuolynų reformų istoriją.

Esate Ukrainos katalikų universiteto Lvive profesorius, tyrinėjate religijos ir kultūros istoriją. Kuo galėtume papildyti jūsų pristatymą – kokie saitai, darbų temos jus sieja su Lietuva, Vilniumi?

Naujausios mano knygos, išleistos 2021 m. Lvive, tema – vienuolių skaitymo istorija: ar vienuoliai (stačiatikiai ir bazilijonai) skaitė ir dėl kokių priežasčių? Šiuos klausimus nagrinėju daugiau negu 500 psl. apimties knygoje. Ukrainos katalikiškajame universitete (UKU) koordinuoju Kyjivo krikščionybės tyrimų programą ir vadovauju Ihorio Skočiliaso religijos kultūros centrui. Abi institucijos organizuoja konferencijas, rengia leidinius – išleista jau beveik 30 leidinių apie Kyjivo metropolijos religinę istoriją.

2016–2018 m. dalyvavau Vilniaus universiteto ir Ukrainos katalikiškojo universiteto bendrame moksliniame tyrime, kurį dosniai parėmė Lietuvos ir Ukrainos švietimo ir mokslo ministerijos. Šio projekto rezultatas – dvikalbė kolektyvinė monografija „Kultūrų kryžkelė“ ir kelios konferencijos apie Vilniaus bazilijonų vienuolyną. Tuo metu buvau doktorantas Ukrainos katalikiškajame universitete. Nemoku lietuvių kalbos, bet su Lietuvos tyrėjais bendradarbiauti lengva – turiu mintyje ne vien kalbą. Jūs iš tiesų esate mūsų draugai. Tai svarbiausia.

Kokia jūsų universiteto padėtis vykstant karui – ar turite sąlygas dirbti? Kaip šiuo metu gyvena akademinė bendruomenė, studentija? Ar tęsiate darbus, tebesate Lvive?

Mano universitetas prasidėjus karui laikėsi oriai. Tai ne tik žodžiai. Baimė ir nusivylimas nesustabdė nei savanoriavimo, nei mokymo, nei mokslinio darbo ir pan. Kiekvienas stengėmės dirbuotis savo fronte. UKU tęsia visų lygių mokymo procesą – ir paskaitas universitete, ir internetu. Mes tiesiog turime studijuoti. Dabar tai ir yra mūsų frontas. Darbas vyksta keliose mokslo srityse. Per karą Kyjivo krikščionybės tyrimų programa išleido penkias knygas ir dar dvi parengė spaudai. Žinoma, nuolat girdime oro pavojaus signalus, kartais sprogimus, bet mes dar labiau turime stengtis dirbti dėl vienos aiškios priežasties: pergalės.

Didžiąją laiko dalį dirbu ir dėstau Lvive, bet karo pradžioje saugumo sumetimais buvau išvykęs į kaimą. Laikui bėgant tiesiog pripranti prie pavojaus signalų ir minties, kad rusų raketa gali pataikyti į tavo namus.

Jūsų paskaita – renginių ciklo „Kyjivo krikščionybės skaitiniai Vilniuje“ Bažnytinio paveldo muziejuje 2023 metais dalis. Šiomet minime bazilijono šv. Juozapato Kuncevičiaus kankinystės 400 metų jubiliejų. Apie ką klausytojai galės sužinoti jūsų paskaitoje sausio 25 d.?

Šv. Juozapas Kuncevičius buvo Vilniaus Švč. Trejybės bazilijonų vienuolyno vienuolis. Jis labai pagyvino vienuolių bendruomenės gyvenimą. Paskaitoje sutelksiu dėmesį į Kyjivo metropolitą,

BAŽNYTINIO PAVELDO
MUZIEJUS

kuris driekėsi nuo Vilniaus šiaurėje iki Maniavos Skito pietuose, netoli dabartinės Rumunijos. Tuo metu, apie 1610–1630 m., Jobas Kniahinitskis reformavo vienuolijas pietinėse eparchijose (su centrais Lvive ir Peremyslyje), Petro Mohyla – centrinėse (su centru Kyjive), o Juozapas Benjaminas Rutskis – šiaurinėse eparchijose (su centru Vilniuje). Visi trys pristatomi vienuoliško gyvenimo modeliai – Vilniaus, Kyjivo ir Skito – formaliai rėmėsi ta pačia šv. Bazilijaus Didžiojo regula, tačiau patyrė skirtingas įtakas iš lotyniškųjų Vakarų ir bizantiškųjų Rytų (ar, tiksliau, stačiatikiškųjų Pietų).

Kaip pristatytumėte vienuolius bazilijonus? Vilniuje turime jų Švč. Trejybės vienuolyną ir kelis vienuolius, bet tik dabar, Vilniuje įsikuriant nuo karo Ukrainoje pabėgusiems žmonėms, dažniau girdime šios vienuolijos pavadinimą.

Bazilijonai buvo rusėnų unitų bažnyčios (XVII–XVIII a.) elitai. Galinga bažnytinė struktūra – Kyjivo metropolija – tuo metu tam tikru požiūriu ukrainiečiams atstojo valstybę. Bazilijonai buvo šios „mašinos“ (atleiskit už tokį palyginimą) plaučiai arba variklis. Bazilijonų centras yra Vilniuje – tai Švč. Trejybės vienuolynas (Aušros Vartų g. 7b). Tuo metu ne tik Kyjivas, bet ir Vilnius buvo svarbus rusėnų (ukrainiečių) religinis ir kultūrinis centras. Šį faktą bus lengva suvokti, jei pažvelgsite į didingą bazilijonų Vilniaus Švč. Trejybės katedrą. Bazilijonų vienuolynų tinklas Abiejų Tautų respublikoje buvo tarsi rusėnų kraujotakos sistema su širdimi Vilniuje. O moderniais laikais Švč. Trejybės vienuolynas tapo labiau simboliškai vieta, įprasminanti ukrainiečių ir lietuvių draugystę.

Šie metai Lietuvoje Seimo paskelbti prie Bazilijonų ordino įkūrimo prisidėjusio šv. Juozapato Kuncevičiaus metais. Kaip šis žmogus, šventasis, jungia Lietuvą ir Ukrainą? Kaip minite šią sukaktį Ukrainoje?

Aš istorikas, tad mano atsakymai susiję su moksline veikla. Ukrainos graikų katalikų apeigų bažnyčia mini šv. Juozapato Kuncevičiaus kankinystės 400 metų sukaktį. Ukrainos graikų apeigų katalikų didysis arkivyskupas Sviatoslavas Ševčukas jubiliejinius metus pradėjo šv. Mišiomis Romoje, Šventojo Petro bazilikoje, pernai lapkritį. Suprantama, Ukrainos graikų apeigų katalikų bažnyčia yra parengusi bažnytinių ir liturginių renginių Juozapato Kuncevičiaus kankinystės jubiliejui minėti.

Kyjivo krikščionybės tyrimų centro programa su įvairių šalių partneriais rengia kelias tarptautines mokslines konferencijas Vilniuje, Supraslėje (Lenkijoje) ir Romoje. UKU mes pradėjome minėti šv. Juozapato Kuncevičiaus metus akademinio renginio 2022 m. gruodžio 20 dieną. Tarptautinė mokslininkų komanda darbuojasi ties maždaug penkių šimtų puslapių leidiniu pagal netyrinėtus istorinius dokumentus, tai bus naujos žinios apie Juozapatą Kuncevičių. Ketiname šią knygą pristatyti Vilniuje spalį vykstančioje konferencijoje.

Kaip istorikas galiu trumpai atsakyti, kad šv. Juozapato Kuncevičiaus asmuo simboliškai jungia mūsų valstybes. Kaip tik šia tema plačiau kalbėsime minėtoje konferencijoje spalį Vilniuje.

Kaip pakomentuotumėt – galbūt karo kontekste – šv. Juozapato Kuncevičiaus pasirinktą šūkį „Tegul visi bus viena!“ (Jn, 17, 21)? Kuo jis aktualus?

Šv. Jono evangelijos žodžiai „Tegul visi bus viena!“ turi gilią ekumeninę prasmę. Tačiau kaip istorikas išvelgiu praktinę jų reikšmę, kuri daugiau negu tinkama dabar Ukrainoje vykstančiam karui. Jeigu visi Ukrainos draugai Europoje ir visas demokratinis pasaulis laikysis šūkio „Tegul visi bus viena“, netrukus ateis pergalė.

BAŽNYTINIO PAVELDO
MUZIEJUS

Ačiū už pokalbį.

Maloniai kviečiame į dr. Ivano Almeso paskaitą sausio 25 d. 18 val. Bažnytinio paveldo muziejuje (Šv. Mykolo g. 9 Vilniuje).

Paskaita vyks ukrainiečių kalba, su sinchroniniu vertimu į lietuvių.

Renginys nemokamas. Tiesioginę jo transliaciją bus galima stebėti muziejaus feisbuko paskyroje.

Daugiau informacijos ir registracija į paskaitą tel. +370 5 269 7800, el. p. muziejus@bpmuziejus.lt.

BPM informacija